

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พืชในป่าธรรมชาติซึ่งมีความผูกพันต่อการดำรงชีวิตประจำวันของคน ไทยมาแต่โบราณกาล คนไทยในอดีตใช้ไม้ไผ่สร้างบ้านเรือนอยู่อาศัยและใช้ในการทำหัตถกรรมเครื่องจักสาน ไม้ไผ่เป็นพืชที่สามารถใช้ประโยชน์ได้จากทุกส่วน นับตั้งแต่หน่อ ราก ลำต้นและ ใบ จุดเด่นของไม้ไผ่ คือ มีความคงทนต่อสภาพดินฟ้าอากาศ เช่น หน่อ จะนิยมนำมาคองเพื่อถนอมอาหารไม่ให้หน่อไม้เกิดการเน่าเสีย ลำต้นสามารถจักตอกเป็นเสี้ยนๆ ตัดโค้งขึ้นรูปตามต้องการ การสานผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ประเภทต่างๆ ไม้ไผ่สามารถรับแรงดึงและแรงกดได้ดีโดยไม่แตกหรือหักง่ายคุณสมบัติพิเศษเช่นนี้ทำให้ผลิตภัณฑ์ทรงรูปอยู่ได้นาน จึงเป็นวัตถุดิบสำคัญในการทำเครื่องจักสานของไทย

ประเทศไทยอยู่ในเขตร้อนชื้น ภูมิประเทศเต็มไปด้วยป่าเขา ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศในอดีตมีอาชีพหลักคือทำเกษตรกรรม ชีวิตความเป็นอยู่ผูกพันกับธรรมชาติอย่างใกล้ชิด ส่งผลให้บรรพบุรุษไทยสามารถศึกษา เรียนรู้และเข้าใจในธรรมชาติและสามารถเลือกสรรคุณสมบัติเด่นของพันธุ์ไม้บางชนิด เช่น หวาย ไม้ กก มะพร้าว ปอ ป่าน ลาน ย่านลิเภาและกล้วย เป็นต้น นำมาดัดแปลงใช้ประโยชน์ด้วยการจักสาน หรือถัก ทอ เพื่อประสานลวดลายติดต่อกันให้เป็นแผ่นใหญ่ แล้วจึงแปรสภาพเป็นภาชนะจักสานที่มีรูปร่างต่างๆมากมาย ผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานของประเทศไทยนั้นมีมากมาย ขึ้นอยู่กับแหล่งวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตและการถ่ายทอดความรู้ความสามารถในการผลิตสืบทอดต่อกันมา

เนื่องจากปัจจุบันมีการรณรงค์การนิยมใช้ของไทย และส่งเสริมการใช้วัสดุที่ผลิตจากวัสดุธรรมชาติมากขึ้น ประกอบกับฝีมือแรงงานในการจักสานของคนไทยมีความประณีตและละเอียดอ่อน ทำให้สินค้าที่ออกสู่ตลาดมีความสวยงามและดึงดูดผู้บริโภคทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ ทำให้แนวโน้มการบริโภคผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานของไทยมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นทั้งตลาดภายในประเทศและการส่งออกผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานของประเทศไทยแม้ว่าจะมีมูลค่าการส่งออกไม่สูงเช่นสินค้าอุตสาหกรรมอื่นๆของประเทศ แต่เนื่องด้วยวัตถุดิบในการผลิตเช่นวัสดุไม้ต่างๆที่มีอยู่มากในประเทศไทย และภาคตะวันออกที่อยู่ในเขตศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 9 ดังนั้นจึงควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีผู้ประกอบการ

กิจการประเพณี รวมทั้งขยายตลาดส่งออกผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานในตลาดเดิมที่มีการส่งออกอยู่แล้วและตลาดใหม่ที่มีความต้องการผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานในอนาคต

ประเทศไทยยังคงมีการนำเข้าผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานจากต่างประเทศอีกมาก ซึ่งมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยมีอัตราการขยายตัวการนำเข้าสินค้าเครื่องจักสานจากต่างประเทศ เท่ากับร้อยละ 89.56 และ 27.46 ในปีพ.ศ.2543และ2544 ตามลำดับ ซึ่งถ้ามีการพัฒนาและส่งเสริมผู้ประกอบการให้ทำการผลิตสินค้าผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานให้มีคุณภาพ และตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคภายในประเทศ ก็จะทำให้เป็นการลดการนำเข้าจากต่างประเทศได้ ส่วนทางด้านตลาดส่งออกผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานของไทยนั้นแนวโน้มเพิ่มขึ้นมาโดยตลอด เนื่องจากมีอัตราการขยายตัวผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานในปีพ.ศ. 2543 และ2544 เท่ากับร้อยละ 56.23 และ 20.54 ตามลำดับ (กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์, 2545)

งานหัตถกรรมที่เกี่ยวข้องกับไม้ไผ่ในวิถีชีวิตคนไทยนั้นมีมากมาย เครื่องมือแต่ละชนิดจะมีหน้าที่และรูปแบบการใช้งานที่แตกต่างกันออกไป จากรูปแบบและหน้าที่ที่แตกต่างกัน จึงจำเป็นที่จะต้องมีการสร้างสรรค์ความงามและคุณภาพของงานหัตถกรรมไม้ไผ่ ในอดีตที่ผ่านมา งานหัตถกรรมไม้ไผ่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวคือ ความเรียบง่าย โดยเน้นประโยชน์การใช้สอยเป็นหลัก แต่ในปัจจุบันได้มีการพัฒนาขึ้นมาเพื่อจำหน่ายโดยเน้นปริมาณ ลดรูปแบบหรือลวดลายที่ยุ่งยากลง และอีกทางนั้นคือ การผลิตโดยเน้นความประณีต ความสวยงาม เน้นการจำหน่ายที่มีคุณภาพ เพื่อให้มีการใช้งานที่ยาวนานยิ่งขึ้น งานหัตถกรรมไม้ไผ่จึงจำเป็นที่ต้องได้รับการพัฒนาเพื่อให้สอดคล้องและตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้ต่อไป

ไม้ไผ่เป็นพืชธรรมชาติที่มีความผูกพันกับวิถีชีวิตของชาวไทยมาแต่ช้านาน ไม้ไผ่ได้ถูกนำมาประยุกต์ใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้อย่างหลากหลาย ซึ่งถือเป็นงานที่มาจากภูมิปัญญาของคนในแต่ละท้องถิ่น งานหัตถกรรมที่มีคุณภาพจะช่วยในการพัฒนาให้คนในท้องถิ่นนั้นๆเกิดรายได้ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ลดปัญหาการอพยพแรงงานออกจากท้องถิ่น

การพัฒนาแปรรูปจากไม้ไผ่ต้องเผชิญกับปัญหาหลายด้านด้วยกัน คือปัญหาด้านเทคโนโลยีการผลิต การออกแบบผลิตภัณฑ์ให้มีความเป็นสากล การจัดการด้านธุรกิจ และการศึกษาพฤติกรรมของผู้บริโภคในตลาดเพื่อใช้ในการวางกลยุทธ์การตลาดให้เหมาะสม

ดังนั้น การวิจัยเรื่องพฤติกรรมผู้บริโภคและปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าหัตถกรรมไม้ไผ่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อทราบถึงพฤติกรรมผู้บริโภคในการใช้สินค้าหัตถกรรมไม้ไผ่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2) ประเภท

และรูปแบบของสินค้าหัตถกรรมไม้ไผ่ที่ผู้บริโภคต้องการ และ 3) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกซื้อสินค้าหัตถกรรมไม้ไผ่ของผู้บริโภคในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

สิ่งของเครื่องใช้จากไม้ไผ่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตคนอีสานมาช้านานแทบจะเรียกได้ว่า ทุกวันจะหยิบจะใช้สิ่งใด ล้วนมีไม้ไผ่มาเกี่ยวข้อง นับตั้งแต่ แคร่ไม้ไผ่ที่ใช้สารพัดประโยชน์ ทั้งนั่งทำงาน รับแขก กินข้าว นั่ง นอน เป็นสิ่งของเครื่องใช้ที่มีอยู่ได้ถนัดบ้าน ร่มไม้ชายคาทุกหลังคาเรือน นอกจากนั้นเมื่อเข้ครัวทำอาหาร ก็จะมีงานหัตถกรรมจากไม้ไผ่อีกมากมาย เช่น กระบุงใส่ข้าวสาร หวดนึ่งข้าวเหนียว กระดังสำหรับฝัดข้าว กระดังสำหรับตากปลา กระตืบข้าว ก่องข้าว พัดหรือวี ฝักมิด ฝาชี เป็นต้น

ไม้ไผ่เข้ามามีบทบาทในวิถีชีวิตของคนอีสานโดยจำแนกออกเป็น 7 ประเภท (ศักดิ์ชาย ศึกษา: 2552) ดังนี้

1. ประเภทสิ่งก่อสร้างและที่อยู่อาศัย
2. ประเภทเครื่องใช้ในครัวเรือน
3. ประเภทเครื่องใช้ในการประกอบอาชีพ
4. ประเภทอุปกรณ์ในการดักจับและขังสัตว์
5. ประเภทเครื่องใช้ในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาและความเชื่อ
6. ประเภทเครื่องดนตรีและการละเล่น
7. ประเภทเบ็ดเตล็ด

วัตถุประสงค์ของการทำวิจัย

การศึกษานี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการ “พฤติกรรมผู้บริโภคและปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าหัตถกรรมไม้ไผ่” เพื่อศึกษาถึงพฤติกรรมของผู้บริโภคและปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าในตลาดผลิตภัณฑ์แปรรูปจากไม้ไผ่ โดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะดังนี้

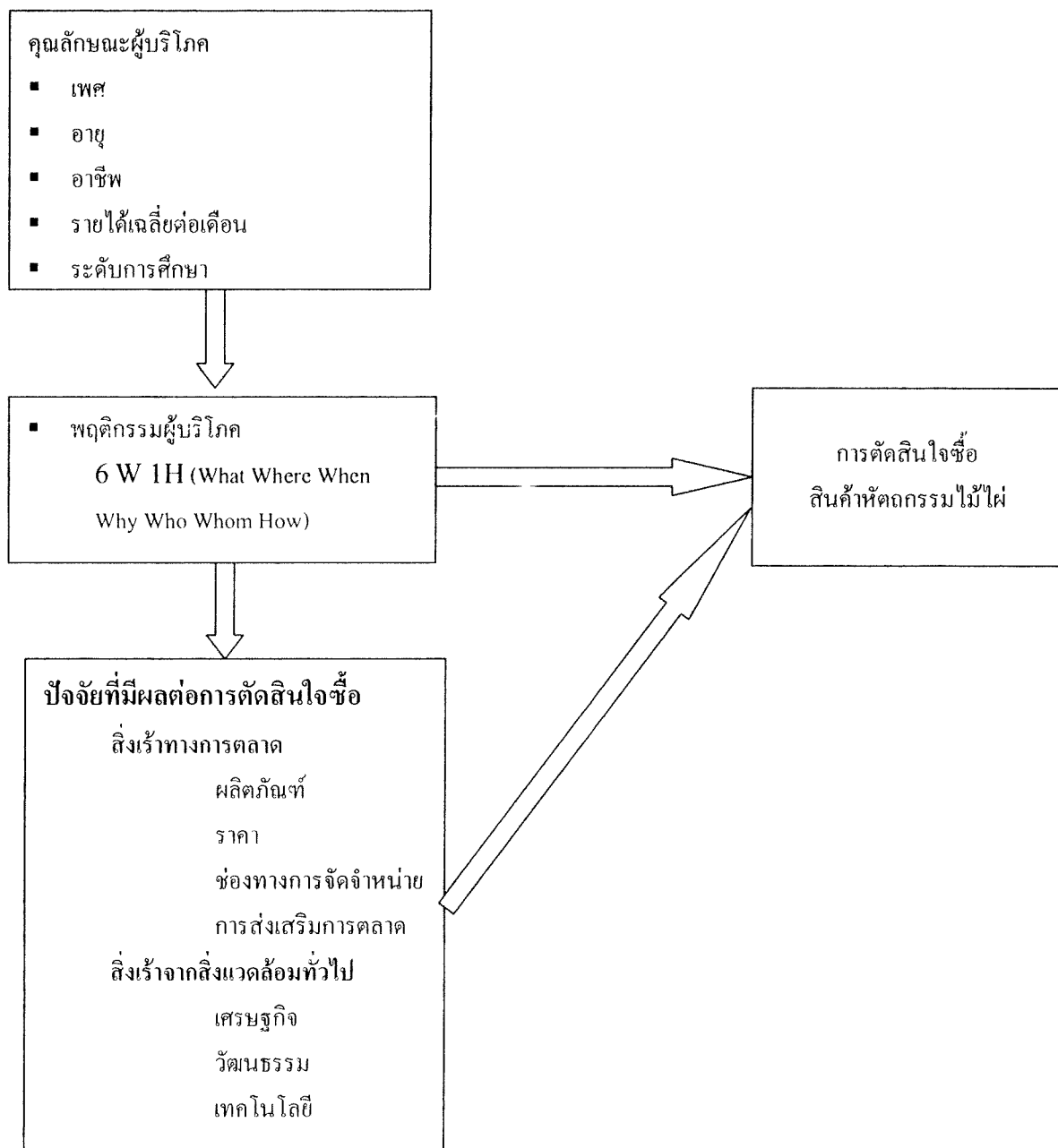
1. สำรวจพฤติกรรมการซื้อสินค้าหัตถกรรมไม้ไผ่ของผู้บริโภคในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าหัตถกรรมไม้ไผ่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
3. เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาสินค้าหัตถกรรมไม้ไผ่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

กรอบแนวความคิด

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิด

วิธีการดำเนินการวิจัย

- ลงพื้นที่เก็บข้อมูลพฤติกรรมผู้บริโภคและปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าหัตถกรรมไม้ไผ่และรูปแบบของสินค้าหัตถกรรมไม้ไผ่ที่ผู้บริโภคต้องการ ในพื้นที่ 7 จังหวัด ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ นครราชสีมา สุรินทร์ ขอนแก่น เลย หนองคาย มุกดาหาร และอุบลราชธานี ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีการผลิตสินค้าหัตถกรรมไม้ไผ่ในปริมาณมาก
- ลงพื้นที่สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง คือ ศูนย์จำหน่ายสินค้าหัตถกรรม ในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี เพื่อยืนยันผลการวิจัย และสัมภาษณ์เชิงลึกในบางประเด็นให้ชัดเจนยิ่งขึ้น
- วิเคราะห์พฤติกรรมการซื้อและปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าหัตถกรรมไม้ไผ่ เช่น ปริมาณความต้องการ ช่วงเวลาที่ซื้อ รูปแบบผลิตภัณฑ์ที่ต้องการ คุณสมบัติและคุณภาพของสินค้าหัตถกรรมไม้ไผ่ที่ต้องการ และอื่นๆ
- จัดทำเอกสารเผยแพร่และส่งตีพิมพ์วารสารในสาขาที่เกี่ยวข้อง

ขอบเขตของการวิจัย

7.1 ขอบเขตทางด้านพื้นที่

ผู้วิจัยจะเน้นการศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคและปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าหัตถกรรมไม้ไผ่ของกลุ่มผู้บริโภคในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 7 จังหวัด

7.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

เลือกสำรวจข้อมูลพฤติกรรมผู้บริโภคและปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อ จากเขตพื้นที่อำเภอเมือง ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 7 จังหวัด จำนวน 420 ชุด โดยกำหนดเก็บข้อมูลจังหวัดละ 60 ชุด

7.3 ขอบเขตด้านเวลา

การเก็บข้อมูลแบบสอบถาม ในช่วง ตุลาคม 52 ถึง พฤศจิกายน 52 รวม 2 เดือน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบพฤติกรรมผู้บริโภคในการซื้อสินค้าหัตถกรรมไม้ไผ่ของผู้บริโภคในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. ทำให้ทราบถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าหัตถกรรมไม้ไผ่ของผู้บริโภคในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

3. ทำให้ผู้บริโภคและประชาชนทั่วไปได้รู้จักสินค้าหัตถกรรมไม้ไผ่ทั่วถึงมากขึ้น เพื่อเป็นประโยชน์ในการขยายตลาดของกลุ่มผู้ผลิตและผู้ประกอบการสินค้าหัตถกรรมไม้ไผ่
4. ทำให้ทราบรูปแบบของสินค้าหัตถกรรมไม้ไผ่ที่ผู้บริโภคต้องการ ซึ่งจะเป็ประโยชน์ต่อกลุ่มอาชีพที่ผลิตงานหัตถกรรมไม้ไผ่ ซึ่งควรค่าแก่การเผยแพร่ในวารสารต่าง ๆ
5. ทำให้เป็นประโยชน์กับกลุ่ม OTOP และหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง นำไปพัฒนาสินค้าหัตถกรรมไม้ไผ่ให้เป็นที่รู้จักและพัฒนาคุณภาพสินค้าได้ดียิ่งขึ้น

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

สินค้าหัตถกรรมไม้ไผ่ หมายถึง เครื่องใช้ที่ทำด้วยไม้ไผ่ จากฝีมือ ความคิด ภูมิปัญญาของชาวบ้านมีลักษณะรูปร่างแตกต่างกันไปตามแต่ละท้องถิ่นโดยอาจจะใช้เครื่องจักร เครื่องมือ เครื่องทุ่นแรง ช่วยในการผลิตด้วยก็ได้

พฤติกรรมผู้บริโภค (Consumer Behavior) หมายถึง การแสดงออกของแต่ละบุคคลที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการใช้สินค้าและบริการทางเศรษฐกิจ รวมทั้งกระบวนการในการตัดสินใจที่มีผลต่อการแสดงออก

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อ หมายถึง สิ่งที่ผู้บริโภคนำมาใช้ประกอบในการพิจารณาซื้อสินค้าหัตถกรรมไม้ไผ่